

فهرست مطالب و موضوعات
ولایت فقیه در حکومت اسلام
جلد دوم

صفحه

عنوان

درس سیزدهم:

حدیث کَمیل، قوی ترین دلیل ولایت فقیه است

از صفحه ۳ تا صفحه ۲۰

شامل مطالب:

- ۵ تقسیم جمیع مردم را به سه گروه
- ۷ افراد اندکی، قائم لله بالحجة، یا ظاهر مشهور و یا خائف مغمورند
- ۹ دلالت حدیث کَمیل بر ولایت فقیه در سه مرحله: قضاء و افتاء و حکومت
- ۱۱ إشکال بر علامه مجلسی (ره) در حصر مفاد حدیث را به امام معصوم
- ۱۳ قرائن داله در روایت، بر عدم حصر و إطلاق آن لكل عالم ربانی
- ۱۵ دست پروردگان اسلام در تاریخ که انسان کامل بوده، ولی امام نبوده‌اند
- ۱۷ معنی: يُودِعُوهَا نُظْرَاءَهُمْ وَ يَزْرَعُوهَا فِي قُلُوبِ أَشْبَاهِهِمْ، عمومیت است
- ۱۹ علمائی که متصف به مفاد این حدیث نباشند، غاصب مقام ولایتند

درس چهاردهم:

بحث پیرامون حدیث: مَجَارِي الْأُمُورِ وَالْأَحْكَامِ عَلَى أَيْدِي الْعُلَمَاءِ بِاللَّهِ الْأُمَنَاءِ عَلَى حَلَالِهِ

وَ حَرَامِهِ؛ و حدیث: اللَّهُمَّ ارْحَمْ خُلَفَائِي

از صفحه ۲۳ تا صفحه ۴۰

شامل مطالب:

- ۲۵ خطبة حضرت سید الشهداء و یا امیر المؤمنین علیهما السلام

۲۷	گفتار شهید ثانی در علمه بالله و بأمر الله
۲۹	مُقَدِّمَاتُ: مَجَارِي الْأُمُورِ وَالْأَحْكَامِ؛ و مُقَدِّمَاتُ أَمِينٍ فِي حَلَالٍ وَ حَرَامٍ
۳۱	آیات دالّه بر لزوم نور و فرقان إلهیّ برای مقام ولایت
۳۳	کلام اُستاد، آیه الله شیخ حسین حلّی، پیرامون حدیث مزبور
۳۵	صعوبت اجتهاد، و تحرز از فتوی و إمارت بر مسلمین
۳۷	در ولایت فقیه، باید علم ظاهر و علم باطن با هم جمع باشد
۳۹	بحث پیرامون حدیث: اللَّهُمَّ ارْحَمْ خُلَفَائِي

درس پانزدهم:

بحث پیرامون حدیث: مَا وَلَّتْ أُمَّةٌ أَمْرَهَا رَجُلًا قَطُّ وَ فِيهِمْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ، إِلَّا لَمْ يَزَلْ أَمْرُهُمْ يَذْهَبُ سَفَالًا حَتَّى يَرْجِعُوا إِلَى مَا تَرَكُوا؛ و دو حدیث دیگر

از صفحه ۴۳ تا صفحه ۵۹

شامل مطالب:

روایت إمام حسن مجتبی علیه السّلام این حدیث را از رسول أکرم صلی الله علیه و آله	۴۵
روایت أميرالمؤمنین علیه السّلام این حدیث را از رسول أکرم صلی الله علیه و آله	۴۷
روایت سلمان فارسی این حدیث را از رسول الله، در احتجاج با أبوبکر در مسجد	۴۹
روایت حضرت إمام موسی بن جعفر علیهما السّلام این حدیث را از رسول أکرم صلی الله علیه و آله	۵۱
تهدید و خطاب إمام محمّد تقی علیه السّلام به عمویشان: عبدالله بن موسی	۵۳
أَسْنَادٌ مُخْتَلَفٌ، وَ مَضَامِينٌ مُتَفَاوِتٌ فِي هَذِهِ الْحَدِيثِ شَرِيفٌ	۵۵
نتیجه و محصل استدلال از این حدیث شریف	۵۷
بحث پیرامون شرح حدیث «نهج البلاغه»: إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِالْأَنْبِيَاءِ	۵۹

درس شانزدهم:

بحث پیرامون حدیث: فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ، حَافِظًا لِدِينِهِ، مُخَالَفًا
عَلَى هَوَاهُ، مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ؛ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يُقَلِّدُوهُ

از صفحه ۶۳ تا صفحه ۸۰

شامل مطالب:

- ۶۵ لفظ به مجرد اطلاق و ظهور در معنی، حجیت در مفاد دارد
- ۶۶ أخذ به اطلاق در جائی که أصل معنی لغوی و سعه و ضیقش مشکوک است جائز نیست
- ۶۷ فهم عرفی بر اساس ضوابط عمیقی است که عقل بدان راه ندارد
- ۶۹ عدم تفاوت در أخذ به اطلاق، میان اطلاق موضوعی و اطلاق محمولی
- ۷۱ روایت وارده در «احتجاج» شیخ طبرسی از حضرت امام حسن عسکری علیه السلام
- ۷۳ تفسیر حضرت، آیه: وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ
- ۷۵ علمای یهود اوصاف پیامبر آخر الزمان را خلاف آنچه بود بیان می کردند، تا بر مردم ریاست کنند
- ۷۷ علماء ما و عوام ما، با علماء یهود و عوام آنها، از یک جهت مشترکند و از یک جهت متمایز
- ۷۹

درس هفدهم:

بحث پیرامون حدیث وارد در «احتجاج» طبرسی بطور تفصیل

از صفحه ۸۳ تا صفحه ۹۹

شامل مطالب:

- ۸۵ هر کس با ادراک وجدانی و فقه قلبی، میتواند علمای سوء را بشناسد
- ۸۷ خدا دو حجّت دارد: حجّت ظاهر: انبیاء و امامان؛ و حجّت باطن: عقل
- ۸۹ عوام ما چون از فقهایشان فسق ظاهر و جانبداری ببینند، تقلید از آنها حرام است
- ۸۹ بحث در مفاد: فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ، حَافِظًا لِدِينِهِ، مُخَالَفًا عَلَى هَوَاهُ،
مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ؛ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يُقَلِّدُوهُ
- ۹۱

- ۹۳ کسانیکه به مقاصد مختلفه ، در کلام ائمه تخلیط نموده‌اند
 ۹۵ خداوند پویندگان حق را یله نمیگذارد؛ مؤمنی را برای ارشاد آنها برمی‌انگیزد
 ۹۷ بهترین خلق خدا پس از انبیاء ، علماء هستند در صورت صلاح
 ۹۹ نتیجهٔ مُستفاد از روایت ، ملکه‌ای مافوق عدالت است

درس هجدهم :

بحث پیرامون «تفسیر منسوب به حضرت امام حسن عسکری علیه السلام»

از صفحه ۱۰۳ تا صفحه ۱۲۲

شامل مطالب :

- ۱۰۵ برای مرجعیت در فتوی و تقلید ، ملکه‌ای بالاتر از ملکهٔ عدالت لازم است
 ۱۰۷ رویه و مرام مرحوم میرزا محمد تقی شیرازی در مرجعیت
 ۱۰۹ مراد از ملکهٔ قدسیه در عبارت «مُنْبِئَةُ الْمُرِيدِ»
 ۱۱۱ بحث پیرامون تفسیر حضرت هادی ، بنام «تفسیر حضرت عسکری علیه السلام»
 ۱۱۳ علمائی که تفسیر منسوب بحضرت عسکری را معتبر میدانند
 ۱۱۵ علمائی که تفسیر منسوب بحضرت عسکری علیه السلام را معتبر نمیدانند
 ۱۱۷ أدلّهٔ حاجی نوری (ره) در ردّ سید هاشم خوانساری و اثبات حجّیت تفسیر
 ۱۱۹ هر خبری که خلاف علم باشد ، قبل از رجوع به سندش مردود است
 إشکالهای وارده بر تفسیر مزبور؛ و عدم نهوض أدلّهٔ حاجی نوری در اثبات حجّیت
 آن

درس نوزدهم :

بحث در استصحاب عدالت فقیه غیر مرجع ، چون زمان مرجعیت او فرارسد

از صفحه ۱۲۵ تا صفحه ۱۴۹

شامل مطالب :

تفسیر منسوب به حضرت امام عسکری علیه السلام ساخته و پرداختهٔ سهل بن أحمد

صفحه	عنوان
۱۲۷	دیباجی است
۱۲۹	بعضی از حوادث مجعوله و وقایع کاذبه در آن تفسیر
۱۳۱	بحث در دلالت: فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ ...
۱۳۳	نقل رؤیائی از آیه الله خوئی مُدَّ ظَلَمَهُ درباره مؤاخذه از مصارف بیت المال
۱۳۵	فرق میان توکیل و اذن در تعهد مسؤولیت، بعهدہ مجتهد نیست
۱۳۷	نفس انسان تا رسوخ علوم باطنیه در آن نشود، قابل تغییر است
۱۳۹	حاکم باید از جزئیات گذشته و به کلیت پیوسته باشد
۱۴۱	اجتهاد: مَلَکَةٌ قُدْسِیَّةٌ وَ مِیْنَحَةٌ اِلَهِیَّةٌ
۱۴۳	آیه الله حاج میرزا علی شیرازی (ره) استصحاب عدالت را در مراجع مشکوک العدالة جاری نمی دانست
۱۴۵	استصحاب عدالت در آنها شبیه به استصحاب کلی قسم ثالث است
۱۴۷	علت تحرز اعلام از ولایت، عدم اطمینان به نفس مطمئنه است
۱۴۹	ورود در مقام ولایت با فقدان نفس مطمئنه، موجب سقوط در حوض ضلالت است

درس بیستم:

دلالت آیه: «يَنَابِتِ اِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي اِهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا» بر لزوم رجوع به أعلم در قضاء، و إفتاء، و حکومت

از صفحه ۱۵۳ تا صفحه ۱۷۲

شامل مطالب:

۱۵۵	حکم رجوع جاهل به عالم در سه مرحله فطرت، عقل، و شرع است
۱۵۷	استفاده رجوع جاهل به عالم، و رجوع جاهل به أعلم از کریمه مبارکه
۱۵۹	ایراد حضرت اُستاد آیه الله علامه طباطبائی (قدّه) بر استفاده رجوع به أعلم از آیه
۱۶۱	رجوع به أعلم در مسائل خطیره و امور مهمه، سیره عقلائیّه است حتی برای عالم
۱۶۳	با امکان دسترسی به أعلم در امور خطیره، رجوع به عالم خلاف سیره است

۱۶۵	علت عدم رجوع زوات احادیث به امامان در مسائل جزئیّه ، جزم آنهاست
۱۶۷	دلالت آیه بر آنکه یگانه راه و روش حقّ ، تبعیت از علم است
۱۶۹	شبهات مُفاد آیه با روایت : مَا وَلَّتْ أُمَّةٌ أَمْرَهَا رَجُلًا قَطُّ ، إلخ
۱۷۱	بحث در : أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى زُورَةِ حَدِيثِنَا

درس بیست و یکم :

نامهٔ امیرالمؤمنین علیه السلام به مالک اشتر ، و برخی روایات دیگر

از صفحه ۱۷۵ تا صفحه ۱۹۱

شامل مطالب :

	کلام استاد آیه الله شیخ حسین حلّی (قدّه) در دلالت نامه ، بر خصوص لزوم اعلمیت در
۱۷۷	باب قضاوت
۱۷۹	دلالت نامه بر لزوم اعلمیت در باب مرجعیت افتاء ، و مرجعیت ولایت
۱۸۱	دلالت مقالیه و مقامیه مُفاد نامه ، بر لزوم اعلمیت در مقام ولایت
۱۸۳	دلالت آیه «نُفِرَ» با سنت نبویّ ، بر معافیت طلاب از حضور در جبهه جنگ
۱۸۵	دلالت آیه «نفر» بر وجوب تحصیل علوم اسلامی ، و وجوب تعلیم آن
۱۸۷	روایت : الْعُلَمَاءُ وَرِثَةُ الْأَنْبِيَاءِ
۱۸۹	روایت : الْفُقَهَاءُ أُمَّنَاءُ الرُّسُلِ مَا لَمْ يَدْخُلُوا فِي الدُّنْيَا
۱۹۱	نتیجهٔ مُحصّله و مُستفاده از این روایات

درس بیست و دوّم :

دلیل قطعی عقلی بر لزوم تشکیل حکومت

از صفحه ۱۹۵ تا صفحه ۲۱۴

شامل مطالب :

۱۹۷	بیان حضرت امام رضا علیه السلام دربارهٔ اطاعت از اولوا الامر
۱۹۹	نیاز حتمی مجتمع به نگهدارندهٔ امانتهای الهی و هدایت مردم را به سوی کمال

۲۰۱	انواع حکومت‌های بشر، و حتی حکومت در میان وحش‌ها و جنگلیها و حیوانات
۲۰۳	حکومت اسلامی به أعلم و أروع و أبصر و أعدل الناس واگذار می‌شود
۲۰۵	بدون حکومت، هیچ جامعه و مجتمعی پایدار نمی‌ماند
۲۰۷	لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِيرٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ
۲۰۹	جنگ‌های امیرالمؤمنین علیه‌السلام برای دفع تجاوز و برقراری دولت اسلام
۲۱۱	الْمَلِكُ يَبْقَى مَعَ الْكُفْرِ وَلَا يَبْقَى مَعَ الظُّلْمِ
۲۱۳	لَنْ تُقَدَّسَ أُمَّةٌ لَا يُؤْخَذُ لِلضَّعِيفِ فِيهَا حَقُّهُ مِنَ الْقَوِيِّ غَيْرَ مُتَّعِجٍ

درس بیست و سوم:

محصل أدلة ولایت فقیه أعلم أمت، که متکی به نور و فرقان الهی باشد

از صفحه ۲۱۷ تا صفحه ۲۳۴

شامل مطالب:

۲۱۹	أصل حکم و سعه و ضیق و قیود و شرائط آن، همه به دست حاکم است
۲۲۱	شارع اسلام، طریق تعیین ولایت را انتخاب از راه اکثریت قرار نداده است
۲۲۳	عدم دلالت: الْمُلُوكُ حُكَّامٌ عَلَى النَّاسِ، وَالْعُلَمَاءُ حُكَّامٌ عَلَى الْمُلُوكِ بر مطلب
۲۲۵	روایت: السُّلْطَانُ وَلِيُّ مَنْ لَا وَلِيَ لَهُ
۲۲۷	... عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَسَائِرِ أَنْبِيَاءِ قَبْلِي
۲۲۹	رَجُلٌ يَعْلَمُ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ يَعْلَمُ، فَذَلِكَ مُرْشِدٌ حَاكِمٌ فَاتَّبِعُوهُ
۲۳۱	الْقَضَاءُ أَرْبَعَةٌ: ثَلَاثَةٌ فِي النَّارِ وَوَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ
۲۳۳	تأسف آیه الله نائینی (قدّه) بر عدم بحث‌های عمیق در باب ولایت فقیه

درس بیست و چهارم:

میزان أعلمیت فقیه، أعلمیت او به کتاب الله است

از صفحه ۲۳۷ تا صفحه ۲۵۴

شامل مطالب:

- ۲۳۹ مصادر حدیث رسول خدا: **إِنَّمَا الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ ...**، از طریق شیعه و سنی
- ۲۴۱ تفسیر مرحوم مجلسی و محقق فیض، از فقرات ثلاثه این حدیث
- ۲۴۳ مرجع تفاسیر مختلفه این حدیث به سوی امر واحدی است
- ۲۴۵ با انحصار علم در علوم ثلاثه، مراد از **أَعْلَمِيَّتْ** هم واضح است
- روایت: **الْفَقِيهَ حَقَّ الْفَقِيهِ، مَنْ لَمْ يَمْتَنِّطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ... وَلَمْ يَتْرُكِ الْقُرْءَانَ رَغْبَةً**
- ۲۴۷ **إِلَى غَيْرِهِ**
- ۲۴۹ با وجود حدیث اقتران **تَقَلَّبَيْنِ**، سزاوار است شیعه بیش از این به قرآن اهتمام دهد
- ۲۵۱ تأسف مؤلف از کلام یکی از علمای نجف، که تدریس علوم قرآنی را مهم نمی‌شمرد
- ۲۵۳ موارد تقدم در اسلام: **أَعْلَمِيَّتْ** به قرآن، سنت، سپس هجرت، و بعد اسلام است

فهرست تألیفات

از صفحه ۲۵۷ تا صفحه ۲۶۴